

“Όσο για τούς αρβανίτες βρίσκονταν κάτω από πρωτόγονες φεουδαρχικές συνθήκες και γι’ αυτό μόλις στο τέλος του 19ου αιώνα αρχίζει να αναπτύσσεται ο εθνικισμός τους παράλληλα με το σχηματισμό και την ανάπτυξη αστικής τάξης μέσα στην Αρβανιτιά.

Οι Μολδοβλάχοι πάλι είχαν επάνω στο κεφάλι τους από τη μιά μεριά τούς ρωμιούςπραματευτάδες και από την άλλη τούς φαναριώτες. Ο ζυγός τους εΐταν βαρύνς και δέν μπορούσαν να σηκώσουν κεφάλι. Η βλάχικη μπουρζουαζία αναγκάστηκε έτσι να συμμαχήση με τη ρωμείκη και να δεχτῆ τὸ ρωμείκο πολιτισμό. Γι’ αυτό και στην πρώτη περίοδο τῆς ανάπτυξης της βρίσκεται κάτω από την κηδεμονία του ρωμείκου αστισμοῦ και τῆς βυζαντινῆς παράδοσης.

Εἶναι ἀλήθεια πὼς ἡ μολδοβλάχικη γλῶσσα ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς ἡγεμονίας τοῦ Κωνσταντ. Μαυροκορδάτου, καὶ κυρίως ἀπὸ τὸ 1735, ἄρχισε νὰ διδάσκεται στὰ σχολεῖα τῆς Βλαχιάς. (Ἐννοεῖται πὼς μερικὰ καθαρῶς γραμματικὰ στοιχεῖα διδάσκονταν καὶ ὄχι ἡ φιλολογία τῆς). Ἐξ-ἀλλοῦ τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἀκόμα οὔτε καὶ οἱ ῥωμιοὶ δέν εἶχαν σχολεῖα ἀνώτερα, ὅπως στὰ τελευταῖα χρόνια τοῦ 18ου αἰώνα καὶ στὶς ἀρχὲς τοῦ 19ου). Ὡστόσο ἡ ἑλληνικὴ εἶταν ἡ ἐπίσημη γλῶσσα καὶ τὰ ἑλληνικὰ καὶ τὰ νεοελληνικὰ ἐμάθαιναν οἱ μολδοβλάχοι. (Κοίτα καὶ Francois Recordon : Lettres sur la Vlachie. Paris 1821 κυρίως σελ. 108—113). Ἡ Σχολὴ τοῦ Βουκουρεστίου μάλιστα ἐκεῖνα τὰ χρόνια (τέλος τοῦ 18ου αἰώνα) εἶταν ἓνα εἶδος Πανεπιστήμιου. Μὰ ἡ Σχολὴ αὐτὴ διδάσκει τὴν ἑλληνικὴ φιλολογία καὶ καλλιεργοῦσε τὸν ἑλληνικὸ (ῥωμείκο) πολιτισμό. Ὅπως ὅμως καὶ στὴ Βουλγαρία ἔτσι καὶ στὴ Μολδοβλαχία ἡ ἐθνικὴ συνείδηση, σὲ ἐμβρυώδικη βέβαια μορφή, ἄρχισε ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰώνα νὰ ἐκδηλώνεται. Ἔχουμε κι’ ὅλας ἓνα χειρόγραφο βιβλίο τοῦ Μυρῶν Κοστῆν γραμμένο στὴ μολδοβλάχικη γλῶσσα, στὸ ὁποῖο περιγράφονται τὰ βήσανα τῶν Βλάχων ἀπὸ τούς φαναριώτες. Τὸ χειρόγραφο αὐτὸ βρίσκεται στὴν δημόσια βιβλιοθήκη τοῦ Παρισιοῦ, μεταφράστηκε ὅμως στὰ ἑλληνικὰ ἀπὸ τὸν Ἀλέξανδρο Ἀμηρᾶ μετὸν τίτλο: «Βιβλίον ἱστορικόν, περιέχον τὰς ἡγεμονείας καὶ διαγωγὰς τῶν ἐν Μολδαβία ἡγεμονευσάντων Αὐθεντῶν καὶ ἑτέρων γειτνιαζόντων κατασποράδην ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ Δραγόση Βόδα καὶ καθ’ ἑξῆς περατούμενον μέχρι τοῦ νῦν» τυπώθηκε στὸ Γιάση 1819 καὶ εἶνε δυσεύρετο σήμερα. Ἀπὸ τὶς ἀρχὲς μάλιστα τοῦ 19ου αἰώνα ἀρχίζει ἀπὸ μέρος τῶν «βλάχων νὰ ἀναπτύσσεται τὸ ἐθνικὸ μῖσος κατὰ τῶν ῥωμιῶν φαναριωτῶν (γιατὶ αὐτοὶ παρουσιαζόνταν ὡς τύραννοί τους). Στὰ 1816 οἱ βλάχοι ποὺ εἶταν ἐγκαταστημένοι στὴ Βουδαπέστη ἀπαγόρευαν νὰ γίνεται στὴν ἐκκλησιά τους στὰ ἑλληνικὰ ἡ λειτουργία καὶ ἔβαλαν τὴ βλάχικη γλῶσσα. (Κοίτα Λόγιος Ἐρμῆ (1816), σ. 307). Πιὸ ὕστερα, στὰ 1821, τὸ κίνημα τοῦ Θ. Βλαδιμιρέσκο δέν ἔχει μόνο ἀ-

γ ρ ο τ ι κ ὸ (κοινωνικὸ) χαρακτήρα, μὰ καὶ ἔ θ ν ι κ ὸ, γι' αὐτὸ καὶ ὁ Ὑψηλάντης τὸν ἔ δ ο λ ο φ ὄ ν η σ ε.

Ὅσο γιὰ τὴ σερβοκροάτικη μπουρζουαζία εἶναι ἡ μόνη ποὺ ἐξελίχτηκε σχεδὸν μακρὰ ἀπὸ κάθε ἐπίδραση τοῦ ῥωμέϊκου ἀστισμοῦ.

Ὁ πατέρας τοῦ σέρβικου ἐθνικισμοῦ, ὁ Δ ο σ ί θ ε ο ς Ὁ μ π ρ ἄ ν - τ ο β ι τ ζ (1742 - 1811) στὰ 1794-95 ἀρχίζει τὸ ἐθνικιστικὸ του κήρυγμα μὲ τὸ βιβλίον του, ποὺ τύπωσε σὲ λ α ἰ κ ἠ σέρβικη γλῶσσα, ἐπάνω πτὴν ἱστορία τῶν ν ο τ ι ο σ λ α ῦ ω ν .

Ἐνα χρόνο πρὶν ὁ Γ ι ο β ἄ ν Ρ ἄ ἴ τ ζ (Raïtsch) εἶχε τυπώσει κ' αὐτὸς στὴ Βιέννη μιὰ σύντομη ἱστορία τῆς Σερβίας καὶ Βοσνίας. Καὶ τὰ δυὸ αὐτὰ βιβλία εἶναι χαρακτηριστικά. Ἡ σερβοκροάτικη μπουρζουαζία μακρὰ ἀπὸ κάθε ἐπίδραση τῆς παράδοσης τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ὀνειρεύεται μιὰ μεγάλη Σερβία μὲ τὰ σύνορα τῆς Σερβίας τοῦ Ντουςάν.

5. Οἱ πρῶτες πολιτικὲς ἐκδηλώσεις τοῦ ῥωμέϊκου ἐθνικισμοῦ καὶ τὸ ξανθὸν Γένος (Ροῦσοι).

Στὴν πρώτη αὐτὴ περίοδο ὁ ῥωμέϊκος ἐθνικισμὸς καὶ γενικὰ ὁ βαλκανικὸς παρουσιάζεται ὀλοτελα οὔτοπικὸς, γιὰτὶ ἀκόμα ἡ μπουρζουαζία δὲν ἔχει τὴν ἀνάλογη οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη καὶ ἐξέλιξη, ποὺ θὰ μπορούσε νὰ γεννήσῃ τὴν αὐτοπεποίθησιν στὶς δυνάμεις της, καὶ, παράλληλα καὶ τὴν πολιτικὴ της ὠριμότητα.

Αὐτὸ τὸ βλέπουμε πολὺ καλὰ στὶς γραπτὲς μαρτυρίες τῆς τοτινῆς ἐποχῆς.

Θέλει τὸ ξεσκλάβωμά της χωρὶς ὅμως ἀγῶνα, πάλη, αἷμα. Ὀνειρεύεται ἓνα χριστιανὸ βασιλιὰ ἐλευθερωτὴ τῆς Βαλκανικῆς. Γι' αὐτὸ ἡ ὀρθόδοξη Ρουσία, ποὺ εἶχε τὴν ἴδια θρησκεία, παρουσιάζεται ἀπὸ θέλημα θεοῦ ἡ μεγάλη δύναμη, ποὺ, θὰ ξεσκλαβώσῃ τοὺς ῥαγιαδες χριστιανούς.

Οἱ ἐλπίδες μάλιστα αὐτὲς μεγάλωσαν ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τοῦ Τσάρου τῆς Ρουσίας Πέτρου τοῦ I (τοῦ λεγομένου Μεγάλου). Ἡ κατακτητικὴ πολιτικὴ τοῦ Πέτρου καὶ τὰ σχέδιά του νὰ πόρῃ τὴν Πόλη καὶ τὰ Στενὰ (Δαρδανέλια) γέννησαν τὴν ἐλπίδα στὸς ῥαγιαδες γιὰ τὸ ξεσκλάβωμά τους ἀπὸ τὸν τούρκικο ζυγὸ. Ἡ φυλλάδα μάλιστα τοῦ Ἄ γ α θ ἄ γ γ ε λ ο υ (1751), ποὺ τὴν ἐσύνταξε κάποιος καλόγερος, ὄργανο τῆς ῥούσικης ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, προπαγάνδιζε μὲ τὴ μάσκα τῆς θρησκείας τὸ ῥούσικο ἱμπεριαλισμὸ (1). Ἔτσι τὸ «ξανθὸν Γένος» (=οἱ ῥοῦσοι) παρουσιάζονταν στὰ μάτια τῶν ῥαγιαδων, πὼς ἀπὸ θέλημα θεοῦ θὰ γίνῃ ὁ σωτήρας τῶν σκλαβωμένων χριστιανῶν.

Εἶν' ἀλήθεια πὼς ὁ Τσάρος γιὰ πολὺν καιρὸ ἔπαιξε ἓνα τέτοιο ψεύτικο

(1) Ὁ Πέτρος γιὰ νὰ κἀνῃ τοὺς ῥαγιαδες τῆς Βαλκανικῆς, καὶ, κυρίως τοὺς ρωμιοὺς, νὰ τὸν πιστέψουν γιὰ ἔ λ ε υ θ ε ρ ω τ ῆ τους ἔβγαλε στὸ Ἄμστερνταμ στὰ 1710 γυμνογραφίες του μὲ τὸν τίτλον: «Π ἔ τ ρ ο ς Ρ ω σ σ ο γ ρ α ι κ ῶ ν Α ὐ τ ο κ ρ ἄ τ ω ρ».

δόλο, και, ανέπτυξε μιὰ τεράστια ἐξεγερτική προπαγάνδα στὰ Βαλκάνια (1). Για τούς δικούς του, τούς καταχτητικούς σκοπούς ἔδινε ἐλπίδες στοὺς ραγιαδες τῆς Βαλκανικῆς. Τὸ ἴδιο ἔκανε καὶ ἡ τσαρίνα Αἰκατερίνα (2) στὰ χρόνια 1768—1774. Ὁ Εὐγένιος Βούλγαρης μάλιστα, ἕνας ἀπὸ τοὺς πρωτοπόρους τῆς ρωμέικης ἀστικῆς διανόησης, στὰ 1771, μένα του φυλλάδιο (3) ἀνώνυμὰ τυπωμένο στὴν Πετρούπολη βιάζει τὰ νὰ ποῦμε τ ἰ ς β ἄ σ ε ι ς τῆς ρουσόφιλης πολιτικῆς τοῦ ρωμέικου ἐθνικισμοῦ. Ὑποδείχνει τὸ κ ο μ μ ἄ τ ι α σ μ α τῆς τούρκικης Αὐτοκρατορίας καὶ τὴν ἴδρυση ἑνὸς Γ ρ α ι κ ι ο ὕ Κ ρ ἄ τ ο υ ς.

Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο τότες ὄχι μόνο δὲν ἀντέδρασε στὴν πολιτικὴ αὐτὴ τῆς ρουσίκης καὶ ρωμέικης μπουρζουαζίας μὰ καὶ τὴν ἐνίσχυε ὅσο μποροῦσε. Ἡ ρωμέικη φεουδαρχία (ἀνώτερος Κλήρος, Φαναριώτες καὶ κοτσαμπάσηδες) πίστευε στὴν κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ νεκρανάσταση τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, δηλαδή, στὴν ἐνίσχυση καὶ στερέωση τῆς ἐκμεταλλευτικῆς τους θέσης μέσα στὰ Βαλκάνια καὶ τὴν Ἀνατολή. Γι' αὐτὸ καὶ ἐσυμμάχησε μὲ τὴ ρωμέικη μπουρζουαζία, πὺ ἀπὸ τὴ Μόσχα καὶ τὴν Ὀντέσα, προπαγάνδιζε μέσα στὴν καθαυτὸ Ἑλλάδα τὸ κατέβασμα τοῦ ξ α ν θ ο ὕ Γ ἑ ν ο υ ς στὸ Αἰγαῖο.

Ἐνα δημοτικὸ τραγοῦδι τῆς τοτινῆς ἐποχῆς ἀντικαθρεφτίζει καλὰ τοὺς πόθους καὶ τὶς ἐλπίδες τῶν ρ α γ ι ἄ δ ω ν ὅλης τῆς Βαλκανικῆς πὺ κρεμνοῦν τὴν τύχη τῆς ἀπὸ τὴ Ρουσία.

«Ἀκόμα τούτ τὴν ἀνοιξη
ραγιαδες, ραγιαδες,
τοῦτο τὸ καλοκαῖρι
καυμένη Ρούμελη (4).
Ὅσο νὰ ρθῆ ὁ Μόσκοβος
ραγιαδες, ραγιαδες
νὰ φέρη τὸ σεφέρι
Μωριά καὶ Ρούμελη»

(1) Κοίτα τοῦ Σάθα: Τουρκοκρατημένη Ἑλλάς. β. 438-442. Κορδάτου: Νεοελληνικὴ Πολιτικὴ Ἱστορία, τόμ. Α, σ. 102.

(2) Κοίτα τὴ μελέτη τοῦ Π. Κοντογιάννη: «Οἱ ἑλληνες κατὰ τὸν ἈΨωσσοτοουρκικὸν Πόλεμον», Ἀθῆναι 1908, Σάθα, π. β. σ. 466-500 καὶ περιοδικὸ Παρνασσὸς (Α-1877, σ. 915) τοῦ Κ. Παλατιολόγου: Ρωσικά περὶ Ἑλλάδος ἔγγραφα. Ἐνα ἀπ' αὐτὰ τὰ ρωσικά ἐπίσημα ἔγγραφα λέει:

«Ἐτέρα πληρεξουσιότης θὰ δοθῆ ὑμῖν (στὸ στρατηγὸ Ζαμπορόβσκυ) ὑπὸ τῆς σφραγίδος τοῦ Κράτους ἐπικυρωμένη, δυνάμει τῆς ὁποίας, πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ ναυάρχου Γρέιγ δύνασθε συνάπτοντες μετὰ τῶν σλαβικῶν, ἀλβανικῶν καὶ ἑλληνικῶν ἐθνοτήτων συνθήκας νὰ καταπείσητε αὐτάς, ὅπως ἄρῳσι τὰ ὄπλα κατὰ τοῦ ἐχθροῦ τοῦ χριστιανισμοῦ, ὑποσχόμενος αὐτοῖς ἰσχυρὰν συνδρομὴν παρὰ τῆς Ρωσίας...»

(3) Μὲ τὸν τίτλο: «Στοχασμοὶ εἰς τοὺς παρόντας καιροὺς τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους». Τὸ ὑπόμνημα αὐτό, γραμμένο γαλλικά, τὸ ἔστειλε στὴν Αἰκατερίνα.

(4) Ἐδῶ δὲν πρόκειται γιὰ τὴ δικιά μας Ρούμελη (Στερεὰ Ἑλλάδα) μὰ γιὰ

Ἀνάλογα δημοτικὰ τραγούδια ὑπάρχουν καὶ στὶς παραδόσεις τῶν ἄλλων βαλκανικῶν λαῶν. Οἱ πόθοι καὶ οἱ ἐλπίδες τῶν ραγιαδῶν εἴταν οἱ ἴδιοι σ' ὅλη τὴ Βαλκανικὴ.

Μὰ ὅταν πρὸ ὕστερα στὰ χρόνια τῆς Τσαρίνας Αἰκατερίνας (1770) ἡ ρούσικη ἐκστρατεία στὸ Μωριά ἀπότυχε καὶ οἱ ἀποστάτες ραγιαδες μείνανε ἀπροστάτευτοι, ἡ ρωμέικη μπουρζουαζία ἀρχίζει νὰ ἀπογοητεύεται.

Ἐνα ἄλλο δημοτικὸ τραγούδι μᾶς θυμίζει τὴν ἀπογοήτευσή τους πολὺ ζωντανά.

«Κεῖ οἱ Μόσκοβες οἱ φίλοι μου
ἡ μοναχὴ μου ἐλπίδα
καὶ τὶ καλὸ μοῦ κάμανε,
σὺν ἤλθαν στὸ Λεβάντε,
νὰ ἀφανίσουν τὰ Νησιά,
καὶ νὰ μὲ παρατήσουν
καὶ πάλι μὲ τὸν τύραννο
νὰ κάμουν τὴν ἀγάπη !
ἐλπίδα ἀπὸ καμιὰ μεριά
νὰ λυτρωθῶ δὲν ἔχω ! (1)».

Ὅπως βλέπουμε ὁ λαϊκὸς ποιητὴς εἶνε τόσο ἐκφραστικὸς ὅσο ἑκατὸ τόμοι ἀπὸ ἐπίσημα ἔγγραφα. Ἡ ρωμέικη λοιπὸν μπουρζουαζία χάνει τὰ νερά της. Οἱ μυστικὲς ἐταιρίες(1) ποὺ συστήθηκαν ἀπὸ φαναριώτες καὶ μπουρζουάδες στὶς Ἡγεμονίες διαλύονται. Τὸ «ξανθὸ γένος» δὲν ἔχει σκοπὸ νὰ ξεσκλαβώσῃ τὴ ρωμιοσύνη. Τὸ Πατριαρχεῖο ἀρχίζει νὰ βλέπει πῶς οἱ ροῦσοι ἐργάζονται γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους, πῶς κορροϊδεύουν τοὺς ραγιαδες(3).

τὴ Β α λ κ α ν ι κ ῆ. Οἱ Τοῦρκοι ὅλη τὴ Βαλκανικὴ τὴν ἐλέγαν Ρ ο ὺ μ - Ἰ λ ι = χώρα τῶν Ρωμαίων(Βυζαντινῶν).

(1) Ἀπὸ τὴ συλλογὴ τοῦ E. Legrand: Collection des Monuments, No. 8, σ. 15.

(?) Κοίτα Π. Καλεβρᾶ: Ἐπιστολαὶ ἢ τὰ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰ πρὸ αὐτῆς κλπ. Ἀθῆναι 1856.

(3) Καὶ τὸ κ ί ν η μ α τοῦ Λάμπρου Κατζίωνη (1789-90) εἴταν ἐμπνευσμένο ἀπὸ τοὺς ρούσους. Ἡ ἑλληνικὴ «Ἐφημερίς» τῆς Βιέννης γράφει σχετικὰ:

«Τὸς 2 τοῦ παρόντος ἤλθεν ἕνας ρούσικος γενεράλης Ταμάρ ὀνόματι, σταλμένος ἀπὸ τὸν Φίρστην Ποτεμκὶν πρὸς τὸν ἐδῶ εὐρισκόμενον ρουσσικὸν Ὁμπριστλάιτεναντ Λάμπρον, φέροντας μίαν γραφὴν ἀπὸ τὸν Φίρστην Ποτεμκὶν.....πρὸς τὸν εὐγενῆ ἄρχοντα κύριον Λάμπρον Κατζίωνη, μαζί καὶ τὸ χρυσόβουλλον ὑπογεγραμμένον ἀπὸ τὴν Αὐτοκρατορίσαν Ρουσσίας, ὅπου τὸν ἔκαμε κολονέλον ἤγουν Ὁμπρέστερον καὶ ἀρχηγὸν τῆς φλόττας εἰς τὸ Ἀρχιπέλαγος καὶ ξεχωριστὰ ἀπὸ αὐτοῦ ἤφερε τὴν παρὰ τῆς Αὐτοκρατορίσης χαρισθεῖσαν καβαλλαρίαν τοῦ Ἀγίου Γεωργίου τῆς τετάρτης κλάσεως, διὰ νὰ στήσῃ ὁ κύρ Λάμπρος τὴν φλότταν του ὅχι μόνον καθὼς ἦτον πρωτότερον, ἀλλὰ ἀκόμη καλλίτερα».

«Ὁ γενεράλ Τομαρᾶς, ὁ κολονέλος κύρ Λάμπρος Κατζίωνης, μαζί καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι ὁφφικιάλιοι τῶν εὐρισκονται ἀκόμη ἐδῶ (Τριέστι) καὶ δὲν φαίνεται νὰ κάμουν οὔτε καμμία κίνησιν, οὔτε καμμίαν ἐτοιμασίαν».

Γιὰ τὸ στόλο τοῦ Κατζίωνη, γράφει, στὸ φύλλο τῆς 58 Μ α γ ι ο ὺ 1 7 9 1:

Για να καταλάβουμε ακόμα καλύτερα πώς εξελίχτηκε ο ρωμείκος έθνισμός, από τη γένεση του ίσαμε τα χρόνια του Ρήγα Φεραίου, κι' ακόμα πιά; διαμορφώθηκαν οι πολιτικές του ιδέες αντιγράφω μερικά διαφορετικά κομμάτια από τα ιστορικά Χρονικά (1) του 'Ιωάν. Πρίγγου (2) που εΐταν έμπορας στο "Αμστερνταμ στα χρόνια 1760—1776.

Με μιὰ παιδική αφέλεια ο χρονικογράφος Πρίγγος από τη μιὰ μεριά μὲς δείχνει πὼς σκέφτονταν εκείνη τὴν ἐποχὴ οἱ ξενιτεμένοι ῥωμιοὶ έμποροι, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη, δίνει ἕνα σωρὸ πολιτικὲς καὶ κοινωνικὲς πληροφορίες γιὰ τὴν ἐποχὴ του, κι' ακόμα, μᾶς λέει πὼς καὶ ἀπὸ ποιὸν θὰ ξεσκλαβωθοῦν οἱ χριστιανοὶ καὶ τὸ γιὰ τὶ δὲν μποροῦν νὰ ὑπομένουν τὴν τούρκικη τυραννία.

«... Ὁ θεὸς νὰ ἐνεύσῃ εἰς τὴν καρδίαν τῆς Βασιλείας Ρουσίας ὅπου εἶνε ὁμόπιστος νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὸ ζυγὸ τὸν βαρὺ καὶ ἀβάστακτον, τὸν ἄδικον, τὸν ἄρπαγον, τὸν ἄπιστον τούρκο, δι' αὐξήσιν στερέωσιν τοῦ χριστιανισμοῦ... Ὡς πότε βασιλεύει αὐτὸ τὸ ἡμισυ φεγγάρι ὅπου κυριεύει τὴν Πόλιν τοῦ Κωνσταντίνου, ἀπὸ τὸ 1454 ἕως τώρα 1768 χρόνοι 314. Φτάνει θεέ μου ἡ ὀργή σου... (1768)

Καὶ σ' ἄλλο του σημείωμα :

«Ἡ μεγάλη ἐλεημοσύνη ὅπου ἤθελε κάμει ἡ Ρουσία ἦταν νὰ ἐλευθερώσῃ τοὺς ὀρθοδόξους χριστιανούς ἀπὸ τὸν Τούρκο. Ὅμως ἂν γίνῃ ἀγάπη (εἰρήνη) καὶ μείνουν εἰς τὴν τυραννίαν του θὰ τοὺς ἀφανίσῃ ὁ τύραννος (=Τούρκος) μὲ τὸ ν' ἀγαποῦνε τὴν εὐτυχία τῆς Ρουσίας, ἐλπίζοντας μὲ τὸ θεὸ ὅτι αὐτὴ θὰ τοὺς ἀπελευθερώσῃ ὁπότε κι' ἂν εἶνε.» (30 Νῆβρη 1771).

Μὰ ὅταν οἱ Ροῦσσοι ὕστερα ἀπὸ τὴν ὀρλωφικὴ ἐκστρατεία στὴ Μεσόγειο 1768—1770 ἔδειξαν πὼς ἐνδιαφέρονται μόνο γιὰ τὰ δικὰ τους τὰ συμφέροντα, ἀπαγοητεύεται καὶ γράφει (7 Ἀπρίλ. 1774).

«Νὰ σηκωθῇ τινὸς ἀπὸ τὸ Γένος νὰ τὸν ἀκολουθήσουν οἱ ὁμογενεῖς νὰ κάμουν τὸ βολετό τους νὰ ἐλευθερωθοῦνε ἀπατοί τους μὲ βοήθεια πρῶτα τοῦ Θεοῦ καὶ ὕστερα τινὸς βασιλέως ὁμοπίστου ὡς εἶνε ἡ Ρουσία ὅτι οἱ ἄλλες βασιλεῖες βλέπομε μὲ δλον ὅπου εἶνε χριστιανοὶ βλέπει ὁ καθένας τὴν ἰδικὴν του ἔννοιαν

«Ἡ μικρὴ ἀρμάδα τοῦ κολονέλου κύρ Λάμπρου Κατζιώνη, καθὼς ἀπὸ τὸ Τριέστι γράφουν, συναζομένη εἰς τὸ Καλιάρι θέλει μισεύσει διὰ τὸ περιγιάλι τῆς Ἀλβανίας, ὅπου, ἂν ἴσως καὶ θελήσει ὁ πασιᾶς τῆς Σκόδρας νὰ πηγαίνη μὲ τὸ στράτευμά του διὰ τὴν Βουλγαρίαν, νὰ ἀπομείνη διὰ τὸν φόβον τῆς ἀρμάδας νὰ φυλάξῃ τὰ σύνορά του. Τὰ καράβια αὐτῆς τῆς ἀρμάδας θέλουν συμποσοῦνται μικρά τε καὶ μεγάλα ἕως 25». Μελέτη Ρούσσου «Ἐλεύθ. Βῆμα» 28. 11. 1928.

(1) Τὰ ιστορικὰ αὐτὰ χρονικά βρίσκονται ἀνέκδοτα στὴ Βιβλιοθήκη τῆς Ζαγοράς. Τώρα τελευταία (1929) ὁ συντάχτης τοῦ ιστορικοῦ λεξικοῦ Ν. Ἀνδριώτης πῆγε στὴ Ζαγορὰ καὶ τὰ μελέτησε ξεχωριστά. Τὰ περισσότερα ἀπ' αὐτὰ τὰ ἀντέγραψε καὶ ἔκαμε καὶ σχετικὴ ἀνακοίνωση στὴν Ἐταιρεία τῶν Βυζαντινῶν Σπουδῶν (20.11.30).

(2) Ὁ Ἰ. Πρίγγος εἶταν ἀπὸ τὴ Ζαγορὰ τοῦ Πηλίου. Στὰ 1740 ξενιτεύθηκε. Καὶ ἀφοῦ πέρασε ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια καὶ Σμύρνη κατέληξε στὴν Ὀλλανδία ὅπου καὶ πλούτισε πολὺ.

καὶ δὲν τοὺς νοιάζει μήτε διὰ τὴν χριστιανοσύνην μήτε διὰ τοὺς χριστιανούς ὅπου εἶνε ἀποκάτω εἰς τὴν τυραννίαν τοῦ Τούρκου».

Ὡστόσο μόλα τὰ πλούτη του δὲν ξεχνάει πῶς κάτω ἀπὸ τὸ τούρκικο καθεστῶς δὲν μπορεῖ νὰ ἀναπτυχθῇ ἐλεύθερα τὸ ἐμπόριο καὶ νὰ εἶνε σίγουρη ἡ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία. Γι' αὐτὸ ἔχοντας ὑπ' ὄψει του πῶς στὴν Ὀλλανδία καὶ στὴν Εὐρώπη οἱ «ἐμπορικὲς κομπανίες» εἶνε ἐλεύθερες καὶ ἀσφαλισμένες ἀπὸ τοὺς νόμους, γράφει :

«...Ὅλα αὐτὰ ἀπὸ κάτω στὸν τούρκο δὲν μποροῦν νὰ συστηθοῦν μήτε νὰ γένουν. Ὅτι αὐτὸς εἶνε ἀτακτος καὶ ἀδικος. Καὶ ἐὰν εἶνε ὁ σερμαγιᾶς χίλια τὰ ὀνομάζει δεκάδιπλα διὰ νὰ τὰ ἀρπάξῃ νὰ πτωχύνῃ τοὺς ἄλλους, μὴ διακρίνοντας ὅτι τὸ πλούσιμα τῶν ὑπηκόων εἶνε πλούτος τῆς βασιλείας του. Ἀλλὰ αὐτὰ συσταίνονται μὲ δικαιοσύνη καὶ αὐτὸς εἶνε ὅλως ἀδικος καὶ δὲν εἶνε διὰ νὰ κατορθώῃ τίποτα, ἀλλὰ διὰ νὰ χαλνᾷ, ὁ μεγαλοδύναμος νὰ τὸν ἀφανίσῃ νὰ γίνῃ χριστιανοσύνη ἢ Ἑλλάδα, νὰ εἶνε δικαιοσύνη νὰ γίνουν παρόμοιες κυβέρνησες ὡς ἡ ἄνωθεν καθὼς εἶνε εἰς τὴν Εὐρώπῃν ὅπου κάθε ἕνας ἔχει τὸ ἐδικό του χωρὶς φόβον καμμίας ἀδικίας, ὅτι βασιλεύει ἡ δικαιοσύνη εἰδὲ στὸν τούρκο ἢ ἀδικία καὶ ἡ ἀρπαγὴ» (11 Ἀπρίλη 1774).

Καταλαβαίνει ὅμως πῶς οἱ ραγιαδες μόνοι τους δὲν μποροῦν νὰ ξεσκλαβωθοῦν. Ἡ ρωμέϊκη μπουρζουαζία εἶνε ἀκόμη ἀδύναμη κι' οὔτε μπορεῖ νὰ σκεφθῇ γιὰ ἐπαναστατικὸ ἀγῶνα. Τὰ ἱστορικὰ χρονικὰ τοῦ Πρίγγου εἶνε στὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ καθρέφτης τῆς ψυχολογίας τῶν τοτινῶν ρωμιῶν πραγματευντάδων ποὺ ζοῦσαν στὴν Εὐρώπη. Περιμένουν ὅλοι τους «τοὺς χριστιανούς βασιλεῖς» νὰ χαλάσουν τὴν Τουρκιά.

Γι' αὐτὸ καὶ γράφει :

«...Ἐνωσέ τους (θεέ μου) τοὺς χριστιανούς βασιλεῖς νὰ κέρουν ἐτοῦτο τὸ ἔργο νὰ ἐλευθερωθοῦνε οἱ χριστιανοὶ ἀπ' τὴν τυραννία καὶ δυναστεία τοῦ τούρκου διὰ νὰ βασιλεύει ἡ δικαιοσύνη καὶ νὰ μὴν ἀδικεῖται τινὰς ἀλλὰ νὰ εἶναι βέβαιος ὁ καθένας εἰς τὴν ζωὴν του καὶ εἰς τὸ ἐδικόν του καὶ ὄχι ὡς εἶνε τώρα ὅπου εἶνε τρομάρα, ὅπου φοβᾶσαι καὶ τὸν ἴσκιον σου. Καὶ μὲ ὅλο αὐτὸ φτάνει νὰ ἔχῃς ὀλίγο τι, δὲν λείπουν ἡ ἀβανίες νὰ σὲ κάμουν νὰ τὰ χάσῃς, νὰ σὲ πτωχύνουν, νὰ σὲ ἀφανίσουν, καθὼς κάμουν οἱ τούρκοι μὲ τοὺς χριστιανούς, ὅπου τοὺς ἐπτώχυναν καὶ τοὺς ἐρήμαξαν μὲ τὰς ἀδικίας καὶ τὰς ἀρπαγὰς οἱ ἀβάνηδες, ὅπου μὲ τὸ νὰ εἶνε κακὸς ὁ ἐξουσιαστής εὐρίσκου νὰ χῶρα οἱ κακοὶ νὰ κάνοῦν τὴν κακίαν, ἀδικῶντας καὶ πέρνοντας τοῦ ἀλλοῦ νοῦ...» (5 Ἀπρίλη 1774).

II. ΤΟ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΞΥΠΝΗΜΑ

6. Οἱ ἀντιθέσεις ἀνάμεσα σέρβικης καὶ ρωμέϊκης μπουρζουαζίας.

Ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη καὶ ἐξέλιξη τῆς ρωμέϊκης καὶ σερβοκροατικῆς μπουρζουαζίας, εἴταν ἐπόμενο νὰ φέρῃ καὶ τὸ πνευματικὸ ξύπνημα (1).

(1) Γιὰ τὴν πνευματικὴ ἀναγέννηση τῆς ρωμέϊκης μπουρζουαζίας κοίτα περισσότερο στὸ βιβλίον μου : *Δημοτικισμὸς καὶ Λογιωτατισμὸς*. Ἀθ. 1927. σ. 33—38. Ἔχω νὰ προσθέσω ἐδῶ μόνο ἕνα δουκουμέντο ἀξιόλογο Ὁ πρώην οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Καλλίνικος ὁ Γ'ος (1757) ποὺ καθαιρέθη γιὰ τὴν νεο-

Τὸ οἰκονομικὸ δυνάμωμα καὶ ἄπλωμα τῆς νέας τάξης (μπουρζουαζίας), ἀπὸ τὶς ἐξακριβωμένες πηγές ποῦ ἔχουμε, ἔφερε, μιὰν ἀληθινὴ ἀναστάτωση στὴν πνευματικὴ (διανοητικὴ) κατάσταση τῶν σκλαβωμένων ρωμιῶν. Ἐπάνω κάτω ἴσαμε τὰ μέσα τοῦ 18ου αἰῶνα βασίλευε ὄχι μόνο ἡ κοινωνικὴ ἀθλιότητα στὶς χῶρες τῆς Βαλκανικῆς, μὰ, καὶ σὰν ἀντίλαλός της καὶ ἡ ἀμάθεια καὶ τὸ πνευματικὸ σκοτάδι. Σχολεῖα, ἂν ἐξαιρέσωμε τὴν Πατριαρικὴ Σχολή, δὲν ὑπῆρχανε. Τὰ βιβλία ἐξὸν ἀπὸ τὰ ἐκκλησιαστικά, εἴταν ἀγνωστο πρῶμα γιὰ τὴ μεγάλη μάζα.

Ἔτσι στὸ ἐξωτερικόν, οἱ ρωμέϊκες κοινότητες ποῦ εἴταν ὠργανωμένες στὴν Εὐρώπη καὶ πρὸ πάντων στὴν Αὐστρουγγαρία πρωτάρχισεν ἡ πνευματικὴ κίνησις ἡ γιὰ τὸ φωτισμὸ τοῦ Γένους μὲ φυλλάδια, εἰκόνες, βιβλία, μεταφράσεις, χάρτες, ἴδρυση σχολείων κλπ. Δὲν εἶνε βέβαια ὁλότελα τυχαῖο τὸ γεγονὸς πὼς στὴ Βιέννη πρωτοβγαίνει ἡ πρώτη ἑλληνικὴ ἔφημερίδα μὲ τὸν τίτλο: «Ἐφημερίς», (31 Δ)βρη 1790-Δ)βρη, 1797).

Ὁ καθηγητὴς στὸ Βουκουρέστι τῆς Ρουμανίας Δημοσθ. Ροῦσσοσ,

τεριστικὲς τοῦ ἀπόπειρες, τονίζει, σένα τοῦ κακότεχνου στιχουργήμα πὼς οἱπραγματευταὶ (ἐμπόροι) εἴταν ἐκεῖνοι ποῦ ἐνδιαφέρθησαν γιὰ τὰ σχολεῖα τῆς Ζαγοράς. Ἡ μαρτυρία αὐτὴ δὲν εἶνε βέβαια τυχαία μὰ ἔχει ἱστορικὴ ἀξία μεγάλη:

Σχολῆς ζοφώδους καὶ πεπαλαιομένης
πτῶσις δηλούσης ζῆλος, ὁ τῶν ἐμπόρων
νέαν ἀνακαίνησεν ὠραίαν πάνυ
καύχημα, δόξαν Ζαγοράς τῆς πατρίδος.

Ζῆλος ἐμπόρων ὑπὲρ τῆς πατρίδος.
ἤγειρε οἶκον τῆς Σχολῆς ὡς ὁρᾶται
δι' ἐξόδων νῦν ἰδίων καὶ δαπάναις
οἷς ὁ ὕψιστος δοὺς ἀντιμισθίαν

Οἱπραγματευταὶ ἀνήγειραν πίπτουσαν Σχολὴν
|ὡς βλέπεις

Ἰωάννου πρὶν τοῦ Πρίγγου ἡ ἀγάπη
καὶ Νικολάου ἡ ὑπὲρ τῆς πατρίδος
καὶ Γεωργίου, τριῶν φιλοπατρίδων
καὶ ἄλλων τινῶν, ὁ τοῦ σχολείου λόγος, ὡς νῦν ὁρᾶτε
|ξένε.

Ἔμενε λοιπὸν αὐλῆ τε καὶ τοῖχος
περιαύλιον καὶ ὁ Ναὸς Προδρόμου μελετώμενος
Ἴνα τὸ τέλος λάβει, τὸ μέγα τοῦτο καὶ θειότατον ἔργον
φθάσε Βαπτιστὰ εἰς τὴν ἐπιτέλειαν.

Νεῦσον προφῆτα εἰς τὴν καρδίαν τούτην.
τριῶν ἐμπόρων καὶ εἰς τὸ νοῦν τῶν ἄλλων
μὴ ἡμιτελὲς τὸ ἔργον τοῦτο μείνη,
κλέος, καύχημα καὶ δόξα τῆς πατρίδος.

ἔχει πολὺ δίκαιο, ὅταν γράφει στὴν ἀξιόλογη πληροφοριακὴ του μελέτη «Αἱ πρῶται ἑλληνικαὶ Ἐφημερίδες» (1) πῶς:

«Καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Εὐρώπης ὑπῆρχον ἑλληνικαὶ παροικίαι κατὰ τὸν 17ον καὶ 18ον αἰῶνα, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐξέχουσαν θέσιν κατεῖχεν ἡ Βενετία, ἀλλὰ ἡ Βιέννη, φαίνεται, ὅτι ἦτο τὸ καταλληλότερον κέντρον διὰ νὰ ἐκδοθῇ καὶ εὐδοκιμήσῃ μία ἑλληνικὴ ἐφημερίς. Πρῶτον ἦτο τὸ πλησιέστερον πρὸς τὴν Ἀνατολὴν πολιτικὸν καὶ πνευματικὸν κέντρον τῆς Εὐρώπης καὶ ἔπειτα εἶχεν ἐνδοχώραν κυκλοφορίας τοῦ ἑλληνικοῦ τύπου, μὲ ταχεῖαν καὶ ἀσφαλῆ συγκοινωνίαν, τὰς πολυπληθεῖς ἑλληνικὰς παροικίας τῆς Αὐστρίας καὶ Οὐγγαρίας, τὸν ἐν ταῖς Παρισίοις ἡγεμονίαις ἀκμάζοντα ἑλληνισμὸν καὶ ὅλον τὸ ἑλληνικὸν ἀναγνωστικὸν κοινὸν τῆς Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας.

Αἱ ἑλληνικαὶ παροικίαι τῆς Αὐστρίας καὶ Οὐγγαρίας συγκεκροτημέναι εἰς κομπανίας ἐμπορικὰς (ἐπὶ τῇ βάσει αὐτοκρατορικῶν προνομίων), μέλη τῶν ὁποίων ἦσαν καὶ Σέρβοι καὶ Βούλγαροι καὶ Ρουμᾶνοι, γνωρίζοντες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὴν ἑλληνικὴν, ἀπετέλουν τὴν καλλιτέραν πελατεῖαν τοῦ ἑλληνικοῦ τύπου, καὶ ἠῤῥξαν ὅλον ἐν διὰ διηνεκῶν ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴν μετοικεσιῶν»

Στὴ Βιέννη λοιπὸν πρωταρχίζει ἡ «ἐθνικιστικὴ» ὁωμέϊκη(2) προπαγάνδα καὶ ἡ Ἐφημερίς τῶν Πούλιων ρίχνει τὸν πρῶτο ἐθνικιστικὸ σπόρο.

Οἱ ὁωμοὶ μπουρζουάδες ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ ἓνα ὄργανο πνευματικῆς ἐπικοινωνίας, πὺ νὰ τοὺς μαθαίνει τὰ νέα (3) (πολιτικὰ καὶ οἰκονομικὰ) τῆς Εὐρώπης καὶ νὰ εἶνε μαζὶ ὁ πνευματικὸς κρῖκος τοῦ ἔξω καὶ μέσα τουρκοκρατούμενου «ἑλληνισμοῦ».

Ἀπὸ τὴν ἀνάγκη αὕτη ἔβγαινε ταχτικὰ ἡ Ἐφημερίς στὸ τυπογραφεῖο τῶν Ἀδελφῶν Πούλιων(Μαρκιδιῶν) καθὼς καὶ πολλὰ φυλλάδια καὶ βιβλία (4).

(1) Δημοσιεύτηκε στὸ Ἐλεύθερο Βῆμα στὰ φύλλα 25 Νῆβριου 1928 —29 Νῆβριου 1928.

(2) Γράφονταν σὲ ἀπλῆ γλῶσσα. Ἐβγαινε καὶ εἰδικὴ ἔκδοσις γιὰ τὰ τουρκοκρατούμενα μέρη γραμμῆν μὲ εἰδήσεις καὶ ἄρθρα τέτοια ποῦ νὰ μπορεῖ νὰ κυκλοφορεῖ στὴν Τουρκία.

(3) Ὁ Δ. Ροῦσσος στὴν ἴδια του μελέτη (Ἐλ. Βῆμα, 28, 11, 928) γράφει σχετικὰ : Οἱ ἐκδόται (Ἄδ. Μαρκίδες Πούλιου) αἰτιολογοῦν τὴν ἐμφάνισίν της καὶ δίδουν τὸ πρόγραμμά των. Ἐκεῖ ἀναγινώσκομεν ὅτι οἱ ὁμογενεῖς μὴ ἔχοντες καιρὸν ν' ἀναγινώσκουν ξένας ἐφημερίδας δὲν μποροῦν νὰ παρακολουθήσουν τὴν πολιτικὴν κατάστασιν καὶ μένουν μὲ ἰδέας συγκεχυμένας ἀπὸ τὰ ἰδιωτικὰ γράμματα ποῦ λυμβάνουν. Διὰ τοῦτο ἐσκέφθησαν νὰ ἐκδώσουν μίαν ἐφημερίδα τῆς ὁποίας ἡ διήγησις θέλει εἶνε μίᾶ ἐκλογή ἀξιοδιηγητῶν πραγμάτων ὅχι μόνον πολεμικῶν, ἀλλὰ καὶ πολιτικῶν καὶ μάλιστα οἰκονομικῶν.

Οἱ ἐκδόται μὴ ἔχοντες τυπογραφεῖον ἰδικόν των, ἐκδίδουν κατ' ἀρχὰς τὴν ἐφημερίδα εἰς τὸ τυπογραφεῖον τοῦ Baumeister καὶ συνιστοῦν εἰς τοὺς ἀναγνώστας των νὰ προμηθεύωνται τὸ φύλλον ἢ ἀπὸ τὴν διεύθυνσιν τῶν ταχυδρομείων τῆς Βιέννης ἢ ἀπὸ τὸ ἐν λόγῳ τυπογραφεῖον. Κατόπιν ἀποκτοῦν ἰδικόν των τυπογραφεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐκδίδεται ὅχι μόνον ἡ ἐφημερίς, ἀλλὰ καὶ ἄλλα ἑλληνικὰ βιβλία, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τοῦ Ρήγα»

(4) Στὴ Βιέννη τυπώθηκαν καὶ διάφορα βιβλία τῆς ἐμπορικῆς φιλολογίας. Νὰ μερικοὶ τίτλοι: «Χειραγωγὸς ἔμπειρος τῆς πραγμα-

Ἡ πνευματικὴ αὐτὴ κίνησις ὅπως ξέρομε πῆρε πρὸς μεγάλη ἀνάπτυξιν στὰ πρῶτα εἴκοσι χρόνια τοῦ 19ου αἰῶνα.

Μὰ καὶ ἡ σερβοκροατικὴ μπουρζουαζία παρουσίασε σημαντικὴ πνευματικὴ κίνησις, γιὰ τὸ ὅπως εἶπαμε καὶ ἡ σέρβικη μπουρζουαζία εἶταν ἀρκετὰ ἐξελιγμένη. Στὴ Βενετία μάλιστα ἀπὸ τὰ 1763 κι' ὅλας ἔβγαλαν ἓνα περιοδικὸ μὲ τὸν τίτλο Σ λ α υ ο σ ε ρ β ι κ ῆ Ἑ π ἰ θ ε ῶ ρ η σ η. Στὰ 1790 πάλι στὴ Λειψία ἀγοράστηκε ἀπὸ ἓνα σέρβο σπουδαστὴ τὸν Ἐμ. Γιάγκοβιτς ἓνα μικρὸ τυπογραφεῖο. Στὴ Βιέννη τὴν ἴδια ἐποχὴ πού οἱ Μαρκίδες Πούλιου ἔβγαλαν τὴν πρώτην ἑλληνικὴν ἔφημερίδα καὶ τύπωναν στὸ τυπογραφεῖο τους ἑλληνικὰ φυλλάδια καὶ βιβλία, οἱ σέρβοι ἐμπόροι συμφωνήσανε μαζύ τους, νὰ τοὺς βγάλει μιὰ δική τους ἔφημερίδα: τὰ Ἰ μ ε ρ ῆ σ ι α Ν έ α πού στὰ 1792 σταμάτησε. Πιὸ ὕστερα οἱ σέρβοι ἐμπόροι τῆς Βιέννης, ἀγόρασαν δικό τους τυπογραφεῖο καὶ ἔβγαλαν τὰ «Σ λ α υ ο σ ε ρ β ι κ ῆ Ν έ α. Στὴ Δαλματία πάλι πού εἶταν ἐπηρεασμένη—ὅπως τὰ δικὰ μας τὰ Ἐφτάνησα—ἀπὸ τὸ δυτικὸ πολιτισμὸ, οἱ νοτιοσλάβοι παρουσιάζουν ἀξιόλογη πνευματικὴ κίνησις. Ἡ ἱστορικὴ Ραγούζα ἀπὸ πολὺ νωρὶς (18ος αἰῶνας) γίνεται τὸ πνευματικὸ κέντρο τῶν νοτιοσλάβων.

Ἡ πνευματικὴ αὐτὴ κίνησις τῆς γιουκοσλάβικης μπουρζουαζίας πού δὲν περιορίστηκε μόνο στὸ νὰ βγάλει ἔφημερίδα καὶ νὰ τυπώσῃ φυλλάδια, μᾶς δείχνει πόσο στὴν τοτινὴν ἐποχὴ εἶταν ἀνεπτυγμένος καὶ ὁ γιουκοσλάβικος ἐθνικισμός.

Γι' αὐτὸ οἱ ρωμοὶ καὶ γιουκοσλάβοι δὲν τὰ πήγαιναν καλὰ μέσα στὶς πόλεις τῆς Αὐστρουγγαρίας (1). Ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ἑλληνικὴν Ἐφ η μ ε ρ ῖ δ α μαθαίνουμε πῶς ὄλο καὶ τσακώνονταν οἱ ρωμέϊκες καὶ οἱ σέρβικες κοινότητες στὴν Πέστη, Βιέννη, Τριέστι, Σεμλίν, Neusatz κι' ἄλλοι. Ὁ κρυφὸς ἀνταγωνισμὸς στὴν ἀρχή, ἀνάμεσα στὶς δυὸ ἐθνικότητες, δὲν ἄργησε νὰ ξεσπάσῃ σὲ μιὰ μεγάλη ἀμάχη (2).

τ ε ῖ α ς: ἦτοι βιβλίον περιέχον ὄλους τοὺς ἀναγκαίους σχεδὸν λισμούς τῆς πραγματείας ὁμοῦ καὶ τὰ ζύγια καὶ πῆχας ὄλους σχεδὸν τῆς Εὐρώπης» Βιέννη 1793.—«Ἡ Σ κ ρ ι τ ο ὑ ρ α Δ ό π ι α ἦτοι ἡ τάξις τῶν πραγματευτάδικων καταστίχων». Κοίτα Βρεττοῦ: Ν ε ο ε λ λ η ν ι κ ῆ φ ι λ ο λ ο γ ῖ α Β, σ. 93 καὶ 99. Ἐπίσης τυπώθηκαν καὶ διάφορα καλεντάρια καὶ ἄλλα τέτοιου εἶδους βιβλία.

(1) Στὴν Αὐστρία, γραικοί, βλάχοι, σέρβοι λέγονται ὄλοι: Ἰ λ λ υ ρ ι κ ὸ ν Γ έ ν ο ς καὶ εἶχανε κάποιον μικρὴ αὐτοδιοίκηση: τὴν κ α γ γ ε λ α ρ ῖ α τους.

(2) Ὁ Δ. Ρουσσὸς στὴν ἴδια του μελέτη (Ἐλ. Βῆμα 28.11.928) γράφει σχετικὰ: «Αἱ μεταξὺ τῶν ἐν Αὐστρία Ἑλλήνων καὶ Σέρβων σχέσεις δὲν ἦσαν φαίνεται καὶ τόσοσιν τρυφεραί.

Ὡς γνωστὸν, αἱ ἐκεῖ ἑλληνικαὶ ἐκκλησίαι ὑπήγοντο ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τῶν Σέρβων ἀρχιερέων, ὄλοι δὲ οἱ ὁρθόδοξοι περιλαμβάνοντο ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα: τὸ ἰλλυρικὸν γένος. «Ὑπὸ τὴν γενικὴν αὐτὴν ὀνομασίαν ἐννοοῦντο ὄλοι οἱ εἰς τοὺς βασιλικούς τόπους εὐρισκόμενοι Σέρβοι, Βλάχοι καὶ Γραικοί» λέγει ἡ ἔφημερις εἰς μίαν ὑποσημείωσιν τοῦ φύλλου τῆς 25 Φεβρουαρίου τοῦ 1791. Εἰς δὲ τὸν 62 ἀριθμὸν τῆς 1 Αὐγούστου 1791 ἀναγινώσκωμεν:

«Φαίνεται ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς, ὅσοι τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἤθελαν ζητήσῃ παρὸ

κη μπουρζουαζία τὸ οἰκιοποιήθησε, βάρυνε πολὺ στὴν Εὐρώπη καὶ Βαλκανική. Ἔτσι ὄχι μοναχὰ ἀπὸ οἰκονομικὴ ἄποψη, μὰ κι' ἀπὸ κοινωνικὴ, ἡ ρωμέϊκη μπουρζουαζία βρισκόντανε σὲ ἀνώτερη θέση. Κι' ἀκόμα κι' ἕναν ἄλλο λόγο πρέπει νάχουμε ὑπ' ὄψει. Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ὅσο κι' ἂν ἀνάμεσα τῆς σέρβικης καὶ τῆς ρωμέϊκης μπουρζουαζίας ἄρχισε ὁ ἐθνικὸς ἀνταγωνισμὸς δὲν μποροῦσαν στ' ἀτοιχτὰ ἢ μιά γὰ πολεμήση τὴν ἄλλη. Ἡ βαλκανικὴ μπουρζουαζία στὸ σύνολό της ἀπ' αὐτὲς τὶς ἀντικειμενικὲς ἱστορικὲς συνθῆκες ἔπρεπε στὸ πρῶτο σκαλαπάτι τῆς ἀνάπτυξῆς της νὰ εἶναι ἐνωμένη καὶ ὄχι κομματιασμένη, γιατί κ ο ι ν ὁ ς εἶταν ὁ πολιτικὸς (Τουρκία) καὶ ὁ κοινωνικὸς (φεουδάρχες) ἐχθρὸς. Οἱ σερβοκροάτες μπουρζουάδες εἶταν ὑποχρεωμένοι ν' ἀναγνωρίζουν ἴσαμε ἕνα σημεῖο τὴν ὑπεροχὴ τῶν ρωμιῶν.

III. Η ΓΑΛΛΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

7. Τὸ φιλογαλλικὸ Κόμμα καὶ ὁ Ρήγας Φεραίος

Ἡ Βιέννη, ποὺ ἔγινε τὸ πρῶτο πνευματικὸ κέντρο τῆς ξενητεμένης ρωμέϊκης καὶ σέρβικης μπουρζουαζίας, ἔγινε καὶ τὸ πρῶτο π ο λ ι τ ι κ ὸ τους κέντρο.

Μέσα στὴ Βιέννη πρωτοάρχισαν νὰ συνομοτοῦν οἱ ρωμιοὶ καὶ σέρβοι ἐνάντια στὴν Τουρκία, Ὅπως θὰ ἴδουµε μάλιστα παρακάτω, σ' ἄλλο κεφάλαιο, ἡ πρώτη σοβαρὴ μ υ σ τ ι κ ῆ ἐταιρεία γιὰ τὸ ξεσήκωμα τῆς Βαλκανικῆς, στὴ Βιέννη ἰδρύθηκε. Καὶ ὅμως οὔτε οἱ ρωμιοὶ οὔτε οἱ σέρβοι στὰ τελευταῖα δέκα χρόνια τοῦ 18ου αἰῶνα ἀκολουθοῦν α ὕ σ τ ρ ι α κ ῆ π ο λ ι τ ι κ ῆ. Ἄν καὶ ζοῦν μέσα στὴν Αὐστρουγγαρία ἔχουν κρεμάσει τὶς ἐλπίδες τους στὴ Γαλλία. Κι' αὐτὴ ἡ «ὀρθόδοξη» Ρουσία δὲν εἶναι πιά ἡ προστάτρια τῶν χριστιανῶν τῆς Βαλκανικῆς.

Ὁ Ρ ῆ γ α ς Φ ε ρ α ῖ ο ς (Βελεστινλῆς) (1), ὁ πρῶτος ἀρχηγὸς τοῦ

ἐννοεῖται ὅλη ἡ διασπορὰ τῶν ἐλλήνων) τότε θέλομεν ἰδῆ, ὅταν ἴαυτη μὲ τὴν ἐλευθερίαν ἔζη, καὶ μὲ τὴν αὐτονομίαν ἐκυβερνάτο, ὅταν τρωμένη ἀπὸ τὸν ἔρωτα τοῦ πολιτικοῦ καλλωπισμοῦ, ἐσπούδαζε πῶς νὰ διαφέρῃ ἀπὸ τὰς παροικίας τῶν ἐπιλοίπων ἔθνων. Τότε ἤκμαζον ὄχι μόνον αἱ δημόσιαι τέχναι, ὅσαι ἰσχυροποιοῦν τὰς πολιτείας ἀλλὰ περιπλέον καὶ ὅλα τὰ εἶδη τῆς μαθήσεως. τότε ἤκμασαν οἱ ἔμπειροι πολιτικοί, τότε ἦνθησαν οἱ ἐνδοξοὶ στρατάρχαι, οἱ πολυμήχανοι ἀρχιτέκτονες, οἱ ἐπιδέξιοι γλύπται, οἱ εὐπίβουλοι ζωγράφοι, οἱ φυσιολόγοι, οἱ μηχανικοί, οἱ μαθηματικοί, οἱ φιλόσοφοι, οἱ ρήτορες, οἱ ἱστορικοὶ καὶ ἀπλῶς ὅλαι αἱ ἐπίλοιποι ταξιαρχίαι τῆς πολυμαθείας.

Καὶ τῇ ἀληθείᾳ, τότε ὁμοιάζει ἡ Ε Λ Λ Α Σ μὲ μίαν γονιμοτάτην γῆν ὅπου ἐβλάστησε κάθε εἶδος γενναίων καρπῶν. Ὅντες λοιπὸν ὑστερημένοι οἱ ἀπόγονοι ἐκείνων τῶν περιβοήτων Ἑλλήνων ἀπὸ τὴν αὐτονομίαν καὶ ὑποδουλωμένοι εἰς πολλὰ βάσανα, μὲ ὄλον τοῦτο δὲν παύουν ποτὲ μιμούμενοι τοὺς παλαιούς των προπάτορας. . . » Ἐλεύθ. Βῆμα 26. 11. 928.

(1) Τὸ ὄνομα Ρ ῆ γ α ς Β ε λ ε σ τ ι ν λ ῆ ς εἶναι ψευδώνυμο. Τὸ μικρὸ ὄνομα τοῦ Ρήγα εἶταν, ἀπὸ τῆ μαρτυρία τοῦ Γάλλου προξένου στὸ Τριέσι Brechet, Ἄ ν τ ὠ ν η ς, (Δεγκράντ·Λάμπρου: Ἀνέκδοτα ἔγγραφα περὶ Ρήγα 1891 σ. 169)· Εἶνε

ρωμέϊκου ἐθνικισμοῦ δὲν κάνει κανένα λόγο γιὰ τὴν «ὀρθόδοξη» Ρουσία οὔτε περιμένει κανέναν «χριστιανὸν» βασιλιά νὰ ξεσκλαβώσῃ τοὺς ραγιάδες. Στήριζει ὅλες του τὶς ἐλπίδες στὴ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση καὶ στὸ ἐθνικὸ ἐπαναστατικὸ αἶσθημα τῶν ἰδίων τῶν ραγιάδων.

Ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση καὶ οἱ γαλλικὲς δημοκρατικὲς ἰδέες εἶνε τὸ στήριγμα τῆς ρωμέϊκης μουρζουαζίας ποὺ ζῆ στὸ ἐξωτερικόν, ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς Τουρκίας.

Εἶν' ἀλήθεια πῶς καὶ πρὶν ἀπ' τὴ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση, πολλοὶ ῥωμιοὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀπογοητευμένοι ἀπὸ τὴ ρούσικη πολιτικὴ ἄρχισαν νὰ στηρίζουν τὶς ἐλπίδες τους στὴ μοναρχικὴ Γαλλία.

Στὰ 1781 μάλιστα μιὰ ἀποστολὴ ἀπὸ ῥωμιούς ποὺ εἶταν ἐγκατεστημένοι στὴν Εὐρώπῃ με ἐπικεφαλῆς τὸν Δαβὶδ Κομνηνὸν, ποὺ ἔλεγε πῶς εἶνε πρίγκηπας καὶ πῶς βαστάει ἡ γενιά του ἀπὸ τὸ σὸί τῶν Κομνηνῶν, πῆγε στὸ Παρίσι καὶ παρουσιάστηκε στὸ βασιλιά Λουδοβίκο ΙΣΤ' καὶ τὸν παρακάλεσε νὰ βοηθήσῃ τοὺς ραγιάδες χριστιανούς, νὰ διώξουν τοὺς Τούρκους ἀπ' τὸν τόπο τους (1).

δὲ πιθανὸ πῶς τὸ οἰκογενειακὸ του ὄνομα εἶταν Κυριαζῆς. Τὸν ἔλεγαν δηλ. Ἀ ν τ ὠ ν η Κ υ ρ ι α ζ ῆ· Γεννήθηκε στὸ Βελεστῖνο (Θεσσαλίας) ἴσως στὰ 1757. Ὁ πατέρας του, κατὰ τὴν τοπικὴ παράδοση, εἶταν βιομήχανος καὶ ὁ πῶδ εὐπορος τοῦ Βελεστίνου γιατί εἶχε χτήματα πολλά, τρία μεγάλα χάνια (=ἀγροτικὰ ξενοδοχεῖα), ἔ μ π ο ρ ι κ ὸ (μαγαζί), ταμπαχανάδικο(βυρσοδεψεῖο), βαφεῖο καὶ ἀργαλειὸ(ἐργοστάσιον) ὅπου ἐργάζονταν 40 ἐργάτες ποὺ ἔρτιαναν σ α γ ι ἄ κ ι α (=τάπητες) κι, ἄλλα διάφορα ἱεγχώρια οκουτιά. (Κοῖτα καὶ Ν. Πολίτη· Ἡ ν ε ὄ τ η ς τ ο ῦ Ρ ῆ γ α ὦ στὸ περιοδ. Ἐ σ τ ῖ α τόμ. ΙΘ (1885) σ' 13-16. Ὁ ἴδιος ὁ Ρήγας ὑπογράφονταν Ρ ῆ γ α ς Β ε λ ε σ τ ι ν ῆ ς, μὰ ἡ λ ο γ ῖ α π α ρ ἄ δ ο σ η τόνε βάφτισε: Ρ ῆ γ α Φ ε ρ α ῖ ο, ἐπειδὴ κοντὰ στὸ Βελεστῖνο εἶταν στὴν ἀρχαία ἐποχὴ ἡ πόλις Φ ε ρ α ῖ. Στὸ ἐξωτερικόν εἶταν γνωστὸς περισσότερο ὡς ἔ μ π ο ρ ο ς καὶ λιγώτερο ὡς διανοούμενος. Φαίνεται, κατὰ τὴν τοπικὴ παράδοση, πῶς ἔφυγε ἀπὸ τὴν πατρίδα του καὶ ξενητεύτηκε, γιατί σκότωσε κάποιον τοῦρκο. Μερικοὶ ρουμάνοι ἱστορικοὶ ὅπως ὁ Xenopol: Ἰ σ τ ο ρ ῖ α τ ὶ ν Ρ ο υ μ ο ῦ ν ω ν, τόμ. Β' 286, ὁ Γιώργκα: H i s t o i r e d e s E t a t s B a l c a n i q u e s σ. 186, ὑποστηρίζουν πῶς ὁ Ρήγας εἶταν ρ ο υ μ ο ῦ ν ο ς (=βλάχος). Γιὰ τὴν καταγωγὴν του δὲν ἔχουμε ἐξακριβωμένες πληροφορίες. Εἶνε βέβαια σωστὸ πῶς ὁ Βελεστῖνος ἀπὸ τὸ 8ο αἰῶνα εἶνε σλάβικος (Κοῖτα: Κ ο ρ δ ἄ τ ο υ: Ἡ Ἐπανάσταση τῆς Θεσσαλομαγνητίας σ' 27) κι' ἀκόμα πῶς ἀπὸ τὸ 11ον αἰῶνα καὶ δῶθε ἴσα μὲ τὰ σήμερα ἀκόμη κατοικεῖται ἀπὸ β λ ἄ χ ο υ ς. Ἄν ὁ Ρήγας εἶταν ἀπὸ γενιά βλάχος μιὰ ποὺ δὲν ἔχουμε πηγὰς δὲν μποροῦμε νὰ τὸ ἐπιβεβαιώσωμε. Ἴσως ὅμως καὶ νᾶταν, αὐτὸ εἶνε τὸ πιθανώτερον, ὡς τόσο ὅμως ὁ ἴδιος θεωροῦσε τὸν ἑαυτὸ του (τὴν ἐποχὴ ἐκείνη δὲν εἶταν γνωστὲς οἱ σλαβικὲς ἐπιδρομὲς καὶ μεξίεις) γιὰ ἄ π ὁ γ ὠ ν ο τ ὶ ν ἄ ρ χ α ῖ ὶ ν ἔ λ λ ῆ ν ω ν. Τώρα τελευταῖα ὁ Τσοποτός ἐβγαλεν ἕνα βιβλίον: Ὁ Π α γ α σ η τ ι κ ὸ ς κ ὸ λ π ο ς καὶ ὁ Β ὸ λ ο ς στὸ ὁποῖο σᾶνει καὶ καλὰ θέλει νὰ ξεγράψῃ τὶς σλαβικὲς ἐπιδρομὲς στὴ Θεσσαλία. Τὸ μόνον π ρ ο σ ὸ ν ποὺ ἔχουν οἱ γνῶμὲς του εἶνε πῶς οἱ γεροντικὲς μωρολογίαι του τυπώθηκαν σὲ καλὸ χαρτί.

(1) Κοῖτα Georges Comnène: Sur la Grèce, Paris 1831 καὶ Σάθα: Τουρκοκρατουμένη Ἑλλάς. Ἀθ. 1869, σ. 608-609.

Ὅσοι οἱ ζυμώσεις αὐτὲς δὲν ἀντιπροσώπευαν ἀκόμα ὁλονῶν τῶν δαμῶν τῆ θέληση καὶ οὔτε εἶχαν μεγάλη ἔχταση.

Πιὸ ὕστερα, ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση (1789 — 1793) ἐνισχύει ἀπὸ τῆ μιὰ μεριά οἰκονομικά, ὅσο δὲν πέρνει, τῆ ρωμέικη μπουρζουαζία—κυρίως τὸ ἐμπορικό καὶ τῆ ναυτιλία—καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη: γίνεται ἡ ἐπαναστατικὴ πρωτοτορία τοῦ εὐρωπαϊκοῦ ἀστισμοῦ. Οἱ πόλεμοι μάλιστα τοῦ Ναπολέοντα συνταράσσουν ὅλην τὴν Εὐρώπη καὶ γι' αὐτὸ τὸ ἐπαναστατικὸ ἀστικὸ κῦμα παντοῦ φουσκώνει.

Ἀντικειμενικὰ οἱ πόλεμοι τοῦ Ναπολέοντα, ὅσο κι' ἂν εἶταν πόλεμοι τῆς γαλλικῆς μπουρζουαζίας γιὰ τὴν ἀπόχτηση ἀγορῶν στὴν Εὐρώπη, στὴ Μεσόγειο καὶ τὴν Ἀνατολή, εἶχαν μέσα τους, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τοὺς ἀπώτερους σκοποὺς τοῦ γαλλικοῦ κεφαλαίου, προοδευτικὸ χαρακτῆρα, γιὰτί, χτυποῦσαν παντοῦ τὴ φεουδαρχία (μοναρχία καὶ εὐγενεῖς) καὶ ἐνίσχυαν τὰ ἐθνικιστικὰ καὶ ἀστικά κινήματα τῆς Εὐρώπης.

Ἡ γαλλικὴ μπουρζουαζία μὲ τίς στρατιῆς τοῦ Ναπολέοντα σκόρπιζε παντοῦ τίς νέες ιδέες καὶ χτυποῦσε τὴ φεουδαρχικὴ ἀντίδραση σ' ὅλες τίς ἐκδηλώσεις τῆς κοινωνικῆς καὶ πνευματικῆς ζωῆς. Γι' αὐτό, ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτῆ, οἱ πόλεμοι τοῦ Ναπολέοντα εἶταν παράγοντες προόδου, γιὰτί ἀπὸ τῆ μιὰ μεριά ἐνίσχυαν σ' ὅλα τὰ μέρη τὴν ἀστικὴ τάξη πού ὁ ῥόλος τῆς στα χρόνια ἐκεῖνα εἶταν προοδευτικός, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη: τὰ ἐθνικιστικὰ κινήματα τῶν σκλαβωμένων λαῶν, πού ἐκδηλώνονταν κάτω ἀπὸ διάφορα συνθήματα (θρησκευτικά (1), ἀντιφεουδαρχ-

(1) Κυρίως στὴ Βαλκανικὴ, ὁ ἐθνικισμὸς ἐκδηλώθηκε ἀπὸ τὴν πρώτη του περίοδο (μέσα 18ο αἰῶνα) ἰσαμε τὸν Εὐρωπαϊκὸ πόλεμο (1914), ὡς θρησκευτικὴ ἀντίθεση ἀνάμεσα τῶν σκλαβωμένων ἐθνοτήτων καὶ τοῦ κυρίαρχου τους (τούρκων). Ἡ θρησκευτικὴ αὐτὴ μάσκα μὲ τὴν ὁποία παρουσιάστηκε ὁ ἐθνικισμὸς τῶν βαλκανικῶν λαῶν σὲ καμιά περίπτωση δὲν μπορεῖ νὰ ἐξηγηθῆ μονόπλευρα καὶ νὰ χαρακτηρισθῆ σὰν ἓνα φαινόμενο ποῦ βγαίνει τὰ ἴσα ἀπὸ τὴ διαφορετικὴ θρησκεία ποῦ εἶχαν οἱ τούρκοι καὶ οἱ λαοὶ τῆς Βαλκανικῆς. Μιὰ πιὸ πλατεῖα ἀνάλυση τοῦ «θρησκευτικοῦ παράγοντα» θὰ μᾶς δείξῃ πῶς τὰ ἐλατήρια του εἶταν ὑλιστικά. Ἡ δημιουργία νέων παραγωγικῶν δυνάμεων (τὸ ἀλλαγμὰ καὶ ἡ πρόοδος τῆς τεχνικῆς μέσα στὴ Βαλκανικὴ καὶ στὴν Εὐρώπη), ἔφερε σὲ ἀντίθεση τίς νέες αὐτὲς παραγωγικὲς δυνάμεις μὲ τίς σχέσεις ἰδιοχτησίας (φεουδαρχικὴ ἰδιοχτησία τῆς γῆς) καὶ γι' αὐτὸ δημιούργησε, σὰν ἀντικαθρέφτισμα καινούργιων ὑλικῶν ὄρων τῆς παραγωγῆς, νέες ιδέες. Οἱ νέες ὅμως αὐτὲς ιδέες παρουσιάστηκαν κυρίως σὰν ἀντίθεση θρησκευτικὴ μὲ τὸν ξένο κυρίαρχο (τούρκο), κι' αὐτό, γιὰτί ἡ βαλκανικὴ μπουρζουαζία ἔπρεπε νὰ καλλιεργῆσει μέσα στις πλατεῖες λαϊκὲς μάζες, φανατισμὸ γιὰ τὴν ἐνίσχυση τοῦ ἐπιθετικοῦ ἐθνικισμοῦ τῆς Ἡ «πίστη» καὶ ἡ «θρησκεία» εἶταν γιὰ τὴν ἀστικὴ τάξη τῆς Βαλκανικῆς κυρίως τῆ ρωμέικη καὶ σέρβικη, πού ἔπλεξαν πρωτοπόρο ρόλο στα ἐθνικιστικὰ κινήματα τοῦ 17ου καὶ 18 αἰῶνα, ἡ μάσκα κάτω ἀπὸ τὴν ὁποία ἔκριβε τὰ συμφέροντά της καὶ μαζὺ τὸ πιὸ κατάλληλο σύνθημα γιὰ νὰ τραβίξῃ μαζὺ τῆς τὰ ἀνεξέλιχτα καὶ καθυστέρημένα ὑγροτικά στρώματα. Ἄς μὴν ξεχνοῦμε μάλιστα πῶς ἡ ἴδια χριστιανικὴ πίστη ὡς «θρησκεία» ἔπαιξε τὸν ἀντίθετο ρόλο στα

χικά, (1) ένωτικά (2) κλπ). Ἀπὸ τότε ἡ στροφή τῆς ρωμέϊκης μπουρζουαζίας— κυρίως τοῦ ἐξωτερικοῦ—πρὸς τὴ Γαλλικὴ Δημοκρατία γίνεται φανερὴ. Μάλιστα ἀπὸ τὰ 1796, λέει μιὰ ἐπίσημη ἔκθεσις τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν τῆς Αὐστρίας, ἡ στροφή αὐτὴ εἶταν ὀλοφάνερη.

«Κατὰ τοὺς λόγους τοῦ ἤδη γνωστοῦ Ἑλληνοῦ Ν. Πολυζῶη ὡς πρὸς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος εἶνε καὶ μένει μεμαρτυρημένον γεγονός, ὅτι οἱ ἔλληνες ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἡδη ἀφ' ἱκανοῦ χρόνου εὐρίσκονται εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς τοὺς Γάλλους ὅπως διὰ γαλλικῆς βοήθειας ἀπαλλαγῶσι τοῦ τούρκικοῦ ζυγοῦ. Ἡ δὲ ὑπόθεσις ἔχει λεπτομερέστερον ὡς ἑξῆς:

Τύκας τις ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ὡς καὶ ἄλλοι διάφοροι ἐκ τῆς νήσου Μωρέως (=Πελοποννήσου) καὶ τοῦ Αἰγαίου Πελάγους διέτριψαν ἀφ' ἱκανοῦ χρόνου ἐν Παρισίοις, Λονδίνοις καὶ Ἀμστελδαμί. Τούτων δὲ οἱ ἐν Παρισίοις ἐζητήσαν τὴν βοήθειαν τῶν Γάλλων πρὸς ἀπελευθέρωσιν ἀπὸ τῶν Τούρκων. Εἰς ἀντάλλαγμα δ' ὑπεσχέθησαν οἱ ἔλληνες εἰς τοὺς Γάλλους νὰ παραχωρήσωσιν εἰς αὐτοὺς ἑλληνικὰς τινὰς νήσους καὶ νὰ διεξάγωσιν ἐν τῇ Ἀνατολῇ τὸ ἐμπόριον μόνον μετὰ τῶν Γάλλων...» (3).

Ὁ γάλλος στρατηγὸς Γεντιλλὺ ὅταν κατέλαβε (Ἰούνης 1797) τὰ Ἐφτάνησα ἔβγαλε προκήρυξη σὲ τρεῖς γλώσσες (ἰταλικά, ρωμέϊκα καὶ γαλλικά) καὶ ὑπόσχονταν:

«Ἐξ ὀνόματος τοῦ Γενεράλη Μποναπάρτου καὶ Ρεπούπλικας τῶν Φραντζέζων, ἡ ὁποία εἶνε φυσικὴ σύμμαχος καὶ βοηθὸς ὅλων τῶν ἐλευθέρων λαῶν, μεγάλας καὶ ἐπισημοὺς ἐλευθερίας...».

Κι' ἀκόμα πῶς :

«Οἱ Γάλλοι ποὺ ἔφεραν τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὴν Βενετίαν, ἔρχονται νὰ τὴν δώσουν καὶ εἰς τοὺς Κορφιάταις, ἀπόγονους τοῦ πρώτου λαοῦ ὅστις ἔγινε λαμπρὸς...»

Τελείωνε δὲ ἔτσι ἡ προκήρυξίς του :

«Ἀποδώσατε εἰς τὸ ὄνομα τῶν Ἑλλήνων τὴν πρώτην του λαμπρότητα καὶ δόξαν(4).....».

1453. Τότες μέσα στὴν Πόλη οἱ ἀνθενωτικοὶ (τὸ ἀντίθετο τοῦ αὐτοκράτορα Κ. Παλαιολόγου κόμμα ποὺ δὲν ἠθέλε τὴν ἔνωσιν τῶν ἐκκλησιῶν) μὲ ἐπικεφαλῆς τὸ Γενάδιο Σχολάριο (τὸν ὕστερα πρῶτο πατριάρχη τῆς τουρκοκρατίας) ἐργάστηκαν μὲ πάθος γιὰ τὸ πάρσιμο τῆς Πόλης ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Πρὶν ἀκόμα καλὰ καλὰ ἀρχίσῃ ἡ τούρκικη, πολιορκία τῆς Πόλης οἱ ἀνθενωτικοὶ εἶπαν τὸ περίφημο: «κρειτότερον ἔστιν εἰδέναι ἐν μέσει Πόλει φακίολιον Βασιλεῦν τούρκου ἢ τιάραν λατινικὴν» κι' ἀκόμα ὁ Γενάδιος Σχολάριος κι' ἄλλοι ἀκουστοὶ κληρικοὶ, ἐν ὀνόματι τοῦ «χριστιανισμοῦ» προπαγάνδιζαν τὴν «κατάχτησιν» τῆς Πόλης ἀπὸ τοὺς Τούρκους.

(1) Κάτω οἱ εὐγενεῖς, οἱ φόροι, τὰ προνόμια τῶν εὐγενῶν οἱ μονάρχες κ.τ.τ.

(2) Ἐνωσιν τῶν φεουδαρχικῶν κρατιδίων σὲ ἐθνικὸ Κράτος ὅπως στὴν Ἰταλία κλπ.

(3) Λεγκράντ-Λάμπρου. Ἀνέκδοτα ἔγγραφα περὶ Ρήγα Βελεστινλῆ σ. 6.

(4) Ἀρχεῖον Ἐθνολογ. Ἐταιρίας ἀριθ. 7249.